

Eğitimde Program Geliştirme

Editör: Halük ÜNSAL

Editör: Doç. Dr. Halük ÜNSAL

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME

ISBN 978-625-6810-34-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Dünyada ve Türkiye’de eğitim alanında mühtiş bir değişim, dönüşüm ve gelişim baş döndürücü bir hızla devam etmektedir. Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de *eğitim* ile birlikte gelişme, büyüme ve kalkınma hedeflenmektedir. Eğitim bilimleri derslerinden birisi olan *Eğitimde Program Geliştirme* dersi de bu hedeflere ulaşmada şüphesiz katkı sağlamaktadır. Bu ders eğitimde program geliştirme kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve değerleri kazanma konusunda öğretmene yol göstericidir.

Eğitimde program geliştirme; kapsamlı, sistematik, bilimsel olup, işbirliğini gerektiren oldukça önemli bir faaliyetler bütünüdür. Eğitimde program geliştirme, dünyada ve Türkiye’de özellikle 20. yüzyılda eğitim bilimleri alanındaki gelişmelerle birlikte yerine almış ve bugüne kadar bu alanda etkili ve verimli birçok çalışma ortaya çıkmıştır. Türkiye’de *Selahattin Ertürk ve Fatma Varış* hocalarla başlayıp devam eden bu süreçte birçok eğitim bilimci akademisyen, uzman ve öğretmen yetişmiştir. Sonuçta her öğretmen için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları içine alan bir bilim alanı olmuştur. Gelecekte de doğal olarak öğretmen ve eğitim bilimleri alanındaki uzman ve araştırmacılar için de eğitimde program geliştirme gerekli olacaktır.

Bu kitap, eğitimde program geliştirme alanındaki teorilerle birlikte günümüzdeki araştırma ve uygulamaları da dikkate alarak tasarlanmaya çalışılmıştır. Kitapta dil, içerik, tasarım, başlıklar ve örneklerin oldukça sade olmasına önem verilmiştir. Ayrıca öğrenmeyi kolaylaştıracak ve zevkli hale getirecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Bu kitap, YÖK’ün öğretmen yetiştirme programlarındaki 2018 yılında güncellenen yeni kur tanımına uygun olarak hazırlanmıştır. *Kitabın temel konuları; eğitimde program geliştirmeye ilgili temel kavramlar; program türleri ve program geliştirmenin teorik temelleri, eğitim programlarının temel boyutları ve eğitim programı geliştirme süreci; program geliştirme ve öğretim programlarının özellikleri, MEB öğretim programlarının özellikleri ve uygulanması; eğitim programı tasarımı yaklaşımı ve program geliştirme modelleri; eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi; amaçların belirlenmesi ve sınıflandırılması; içerik ve içerik düzenleme yaklaşımları; program değerlendirme ve program değerlendirme modelleri; eğitim programı okuryazarlığı, öğretmenlerin program geliştirme sürecindeki görev ve sorumlulukları; Türkiye’de ve Dünyada program geliştirme alanında yeni yönelimler ve yaklaşımlar* olarak yer almıştır.

Eğitimde program geliştirme nedir? Öğretim programlarının felsefi, tarihi, toplumsal ve psikolojik temelleri nasıldır? Program geliştirmenin temel öğeleri nelerdir ve bu öğeler arasında nasıl bir ilişki vardır? Program geliştirmede hangi modeller vardır? Türkiyede program geliştirmenin tarihi süreci nasıldır? Program değerlendirme modelleri nelerdir? Eğitim programa okuryazarlığı nedir? Öğretmenlerin program geliştirme sürecindeki görevleri nasıldır? Türkiyede ve dünyada bu alanda nasıl bir yönelim ve yaklaşım vardır? MEB öğretim programlarının özellikleri nasıldır? gibi bir çok sorunun cevabı bu kitapta mevcuttur.

Bu kitabın hazırlanmasında ve ortaya çıkmasında emeği ve sevgisi geçen tüm bölüm yazarlarımıza içtenlikle teşekkür ediyorum. Eğitim bilimleri alanında bütün öğretmenlerin ve biz akademisyenlerin kalbine ve zihnine dokunan bütün hocalara şükranlarımı sunuyorum. Bunun yanında kitabın hazırlanmasında her zaman yanımızda olan Pegem Akademi yönetici ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Doç. Dr. Halük ÜNSAL

Ankara, Ekim 2023

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Doç. Dr. Halük ÜNSAL

- 1. Bölüm: Eğitimde Program Geliştirme ile İlgili Temel Kavramlar**
Doç. Dr. Esed YAĞCI, Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5418-1172
- 2. Bölüm: Program Türleri ve Program Geliştirmenin Teorik Temelleri**
Doç. Dr. Filiz Evran ACAR, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0453-8508
- 3. Bölüm: Eğitim Programının Temel Boyutları Eğitim Programı Geliştirme Süreci/Aşamaları**
Dr. Öğr. Üyesi Nevriye YAZÇAYIR, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7678-2342
- 4. Bölüm: Program Geliştirme ve Öğretim Programlarının Özellikleri MEB Öğretim Programlarının Özellikleri ve Uygulanması**
Doç. Dr. Halük ÜNSAL, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8380-7007
- 5. Bölüm: Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımları ve Program Geliştirme Modelleri**
Dr. Aysun ÖZTÜRK, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8983-7744
- 6. Bölüm: Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi**
Doç. Dr. Özden DEMİRKAN, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7201-6410
- 7. Bölüm: Amaçların Belirlenmesi ve Sınıflandırılması**
Doç. Dr. Fahriye HAYIRSEVER, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3134-4792

8. Bölüm: İçerik ve İçerik Düzenleme Yaklaşımları

Dr. Öğr. Üyesi Derya YÜREĞİLLİ GÖKSU, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5218-0010

9. Bölüm: Program Değerlendirme ve Program Değerlendirme Modelleri

Doç. Dr. Menderes ÜNAL, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9439-3308
Arş. Gör. Berkay KILIÇ, Yozgat Bozok Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5839-336X

10. Bölüm: Eğitim Programı Okuryazarlığı ve Öğretmenlerin Program Geliştirme Sürecindeki Görev ve Sorumlulukları

Doç. Dr. Aslıhan KUYUMCU VARDAR, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0533-7345

11. Bölüm: Türkiye’de ve Dünyada Program Geliştirme Alanında Yeni Yönelimler ve Yaklaşımlar

Doç. Dr. S. Tunay KAMER, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1504-1273
Dr. Öğr. Üyesi Sümeyra Zeynep ET, Fırat Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0176-4788

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	1
Program Çeşitleri	9
Bölüm Sonu ve Özet.....	11
Bölüm Kavram Şeması.....	13
Değerlendirme Soruları.....	14
Kaynaklar.....	16

2. BÖLÜM

PROGRAM TÜRLERİ VE PROGRAM GELİŞTİRMENİN TEORİK TEMELLERİ

Program Türleri	18
Eğitim Programının Teorik Temelleri	20
Eğitim Programının Felsefi Temelleri.....	20
Eğitim Felsefeleri	24
Eğitim Programının Toplumsal Temelleri	29
Eğitim Programının Tarihi Temelleri	32
Eğitimin Psikolojik Temelleri	38
Bölüm Sonu ve Özeti	44
Bölüm Kavram Şeması.....	47
Değerlendirme Soruları.....	48
Kaynaklar.....	50

3. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMININ TEMEL BOYUTLARI EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRME SÜRECİ/AŞAMALARI

Giriş	54
Programın Temel Boyutları	54
Eğitim Programı Boyutlarının Birbiri ile İlişkileri.....	61
Program Geliştirme Süreci/Aşamaları.....	62
Program Geliştirmenin Planlanması	62
Program Tasarısının Hazırlanması	64
Programın Değerlendirmesi	66
Bölüm Sonu ve Özet.....	68
Bölüm Kavram Şeması.....	69
Değerlendirme Soruları.....	70
Kaynaklar.....	72

4. BÖLÜM

PROGRAM GELİŞTİRME VE ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ÖZELLİKLERİ MEB ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ÖZELLİKLERİ VE UYGULANMASI

Giriş.....	74
Eğitim Programının Özellikleri.....	74
Öğretim Programının Özellikleri.....	77
Program Geliştirmenin Özellikleri	83
Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarının Özellikleri	89
MEB Öğretim Programları	91
Bölüm Sonu ve Özet.....	99
Bölüm Kavram Şeması.....	100
Değerlendirme Soruları.....	101
Kaynaklar.....	103

5. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI TASARIM YAKLAŞIMLARI VE PROGRAM GELİŞTİRME MODELLERİ

Eğitim Programı Tasarımı.....	106
Konu Merkezli Program Tasarım Yaklaşımı.....	107
Öğrenen Merkezli Program Tasarım Yaklaşımı	109

Sorun Merkezli Program Tasarım Yaklaşımı.....	110
Eğitimde Program Geliştirme Modelleri.....	111
Avrupa ve ABD'de Program Geliştirme Modelleri	112
Türkiye'de Program Geliştirme Modelleri.....	131
Bölüm Sonu ve Özet.....	134
Bölüm Kavram Şeması	136
Değerlendirme Soruları.....	138
Kaynaklar.....	140

6. BÖLÜM

EĞİTİM İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ

Giriş	141
İhtiyaç Tanımı.....	142
Eğitimde İhtiyaç Türleri.....	142
İhtiyaç Belirleme.....	143
İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları.....	146
İhtiyaç Belirleme Süreci.....	151
Bölüm Sonu ve Özet.....	164
Bölüm Kavram Şeması.....	166
Değerlendirme Soruları.....	167
Kaynaklar.....	169

7. BÖLÜM

AMAÇLARIN BELİRLENMESİ VE SINIFLANDIRILMASI

Giriş.....	172
Eğitimin Amacı.....	172
Eğitim Programlarının Amaçlarının Belirlenmesinin Önemi	174
Eğitimde Uzak, Genel ve Özel Amaçların Karşılaştırmalı Analizi	175
Amaçların Belirlenmesinde Toplumun, Bireyin İhtiyaçlarının ve Konu Alanı Özelliklerinin Önemi.....	181
Amaçların Aşamalı Sınıflandırılması	188
Bloom'un Bilişsel Amaçlara İlişkin Sınıflandırması (Taksonomi)	189
Kratwohl, Bloom ve Masia'nın Duyuşsal Amaçlara İlişkin Sınıflandırması	196
Simpson'un Psikomotor (Devinişsel) Amaçlara İlişkin Sınıflandırması	200
Gagne ve Briggs'in Öğrenilen Yetenekler Modeline İlişkin Sınıflandırması	204
Posner ve Rudnitsky'nin Öğretim Tasarım Modeline İlişkin Sınıflandırması	207

Bölüm Sonu ve Özet.....	209
Bölüm Kavram Şeması.....	210
Değerlendirme Soruları.....	211
Kaynaklar.....	213

8. BÖLÜM

İÇERİK VE İÇERİK DÜZENLEME YAKLAŞIMLARI

Giriş.....	217
İçeriğin Seçimi ve Tasarımı.....	219
İçeriğin Düzenlenmesi.....	221
İçeriğin Düzenlenmesinde Kullanılan Stratejiler.....	225
Doğrusal Programlama Yaklaşımı.....	226
Sarmal Programlama Yaklaşımı.....	227
Modüler Programlama Yaklaşımı.....	227
Piramitsel ve Çekirdek Programlama Yaklaşımı.....	228
Konu Ağı - Proje Merkezli Program Yaklaşımı.....	229
Sorgulama Merkezli Programlama Yaklaşımı.....	229
Bölüm Sonu ve Özet.....	231
Bölüm Kavram Şeması.....	232
Değerlendirme Soruları.....	233
Kaynaklar.....	235

9. BÖLÜM

PROGRAM DEĞERLENDİRME VE PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELLERİ

G Giriş.....	237
Program Geliştirme ve Program Değerlendirme.....	238
Program Değerlendirme.....	239
Değerlendirme Niçin Yapılır?.....	240
Değerlendirme Modelleri.....	241
Tyler'ın Hedef Yönelimli Değerlendirme Modeli.....	242
Provus'un Farklar Modeli.....	244
Michael ve Metfessel Modeli.....	245
Stufflebeam'ın Bağlam, Girdi, Süreç, Ürün (CIPP) Modeli.....	246
Dick ve Carey'nin Öğretimsel Tasarım Modeli.....	247
Kirkpatrick'in Yetiştirme Değerlendirmesi Modeli.....	248

Stake'in Uygunluk-Olasılık Değerlendirme Modeli.....	250
Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli.....	251
Stake'in İhtiyaca Cevap Verici (Yanıtlayıcı) Değerlendirme Modeli.....	252
Wolf'un Tüzel (Judicial) Modeli.....	253
Patton'un Niteliksel Değerlendirme Modeli.....	254
Eisner'in Eğitsel Eleştiri Değerlendirme Modeli.....	255
Demirel'in Analitik Değerlendirme Modeli.....	256
Bölüm Sonu ve Özeti.....	258
Bölüm Kavram Şeması.....	259
Değerlendirme Soruları.....	260
Kaynaklar.....	262

10. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI OKURYAZARLIĞI VE ÖĞRETMENLERİN PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİNDEKİ GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Giriş.....	266
Eğitim Programı.....	266
Öğretmen ve Program İlişkisi.....	269
Eğitim Programı Okuryazarlığı.....	270
Eğitim Programı Okuryazarlığı ve Program Türleri İlişkisi.....	273
Eğitim Programı Okuryazarlığı ve Programa Bağlılık.....	274
Eğitim Programı Okuryazarlığı ve Öğretmen Yeterlikleri İlişkisi.....	276
Program Geliştirme Sürecinde Öğretmenlerin Rol ve Sorumlulukları.....	279
Programın Planlama ve Tasarlanma Sürecinde Öğretmenlerin Rol ve Sorumlulukları.....	281
Programın Denenmesi ve Değerlendirilmesi Sürecindeki Rol ve Sorumluluklar....	282
Programa Süreklilik Kazandırılması Sürecindeki Rol ve Sorumluluklar.....	283
Eğitim Programı Okuryazarlığı ile İlgili Araştırmalar.....	284
Program Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Araştırmalar.....	284
Program Okuryazarlığı ile Farklı Yeterlik/Becerilere İlişkin Araştırmalar.....	285
Program Okuryazarlığının Yordayıcılık Özelliğine İlişkin Araştırmalar.....	286
Öğretmenlerin Program Farkındalıklarına İlişkin Araştırmalar.....	286
Bölüm Sonu ve Özeti.....	287
Bölüm Kavram Şeması.....	288
Değerlendirme Soruları.....	289
Kaynaklar.....	291

11. BÖLÜM**TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA PROGRAM GELİŞTİRME ALANINDA
YENİ YÖNELİMLER VE YAKLAŞIMLAR**

Giriş.....	295
Yapılandırıcılık	296
Çoklu Zekâ Kuramı.....	297
Düşünme Becerileri (Yaratıcı, Yansıtıcı, Eleştirel)	298
Beyin Temelli Öğrenme.....	301
Proje Tabanlı Öğrenme.....	302
Harmanlanmış Öğrenme	303
Ters Yüz Öğrenme	305
Kuantum Öğrenme	307
İnternet Tabanlı Eğitim.....	309
Web Tabanlı Eğitim	311
Uzaktan Eğitim	313
Çevrimiçi (Online) Öğrenme	315
Mobil Öğrenme	317
Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi.....	319
Bölüm Sonu ve Özet.....	320
Bölüm Kavram Şeması.....	321
Değerlendirme Soruları.....	322
Kaynaklar.....	324
Editör ve Yazarlar Hakkında	331